

"Rökning och vår hälsa" – introduktion

Hans E von Holst

De senaste decenniernas kliniska och epidemiologiska undersökningar visar klart att cigarrettrökning hos män spelar en väsentlig roll vid utvecklingen av hjärt-kärlsjukdomar och luftvägssjukdomar men också av andra sjukdomar såsom ventrikel- och duodenalsår, blåscancer m.m. samt att rökningen bidrar till ökad sjuklighet, arbetsförmåga och dödlighet. Mortaliteten är 30—80 % högre hos rökare än hos icke rökare. Cigarrettrökare är arbetsförmögna i genomsnitt 20 % fler dagar per år än icke rökare både när det gäller sjukdom och olycksfall. Begränsade åtgärder mot tobaksreklam har införts i Italien, USA och Norge samt diskuterats i andra länder.

Doktor Hans E von Holst är medicinalråd samt ordförande i NTS vetenskapliga råd.

Vid 23:e WHO-mötet i Genève i maj 1970 redovisade professor Charles M. Fletcher (Storbritannien) och doktor Daniel Horn (USA) i en rapport "Limitation of Smoking" en översikt av våra nuvarande kunskaper om sambandet mellan rökning och hälsa och lämnade samtidigt förslag till åtgärder i syfte att begränsa rökningen och dess medicinska skadeverkningar.

De sista decenniernas kliniska och epidemiologiska undersökningar visar klart att cigarrettrökning hos män spelar en väsentlig roll vid utvecklingen av hjärt-kärlsjukdomar och luftvägssjukdomar men också av andra sjukdomar såsom ventrikel- och duodenalsår, blåscancer m.m. och att rökningen bidrar till ökad sjuklighet, arbetsförmåga och dödlighet. En motsvarande tendens har konstaterats hos kvinnor i relation till deras ökade cigarrettkonsumtion. Man har också fått fram att foster- och spädbarnsdödligheten är högre om mödrarna är cigarrettrökare.

Från stora prospektiva undersökningar av cigarrettrökande män vet vi numera att mortaliteten är 30—80 % högre än hos icke-rökare, att

överdödligheten stiger parallellt med ökande cigarrettkonsumtion, att den relativt sett är störst i 45—55 års ålder, att den är större ju tidigare man börjar röka, att den är större hos dem som drar halsbloss, att den minskar successivt hos cigarrettrökare som slutat röka för att efter 10 års abstinens helt försvinna och att följdriktigt medellivslängden är flera år lägre hos cigarrettrökare än hos icke-rökare. Hos piprökare och cigarrökare har däremot ingen påtaglig överdödlighet konstaterats jämfört med icke-rökare.

Vi vet också från undersökningar i USA att cigarrettrökare är arbetsförmögna genomsnittligt 20 % fler dagar per år än icke-rökare både när det gäller sjukdom och olycksfall.

I både USA och Storbritannien har man efter publicering av undersökningsresultaten angående rökningens medicinska verkningar konstaterat att det procentuella antalet cigarrettrökare bland läkarna minskat mer än 50 % och att frekvensen cigarrettrökare bland läkarna nu ligger väsentligt lägre än hos genomsnittsbefolkningen.

I Sverige har en nyligen publicerad undersök-

ning däremot visat att läkarnas rökvanor procentuellt sett ligger på ungefär samma nivå som hos genomsnittsbefolkningen.

Genom den ökade tobakskonsumtionen, särskilt cigarrettrökningen, har man blivit alltmer medveten om att detta uppenbara hot mot folkhälsan i flertalet länder måste förebyggas genom restriktiva åtgärder i kombination med en samordnad och systematisk information om rökningens medicinska skadeverkningar. Genom ökad forskning och effektmätning kan dessa åtgärder väntas ge allt bättre resultat. Man har främst inriktat sig på att dels söka stimulera barn och ungdom att inte börja röka, dels få rökarna att sluta röka eller i varje fall att begränsa sin rökning och att övergå till mindre skadliga rökvanor och dels få fram mindre hälsofarliga cigarretter. Vissa restriktionsåtgärder har också genomförts eller planeras.

I Italien har man sålunda infört totalt förbud mot cigarrettreklam. I USA är tobaksreklam i TV tillåten under förutsättning att upplysning om rökningens skadeverkningar får lika lång sändningstid i TV. Man har också börjat producera korta upplysningsfilmer för TV om rökningens skadeverkningar. Dessutom har man i USA beslutat att fr.o.m. 1971 införa totalt reklamförbud i TV mot rökning.

I Norge har stortinget nyligen beslutat att i lag förbjuda tobaksreklam så långt detta är möjligt att kontrollera. I Sverige kommer genom riksdagsinitiativ en utredning inom närmaste tiden att tillsättas för att undersöka möjligheterna att genom ändring av grundlagen förbjuda all reklam för alkohol och tobak. Samtidigt har socialstyrelsen och skolöverstyrelsen etablerat ett samarbete med svenska tobaksbranschföreningen för att söka begränsa tobaksreklamen.

Nationalföreningen för upplysning om tobakens skadeverkningar (NTS) är en frivillig organisation som under 60-talet med statsbidrag bedrivit en omfattande upplysningsverksamhet, främst inriktad på skolungdom. För att få ett sakligt underlag för denna information har till NTS knutits ett vetenskapligt råd med uppgift att samla in och värdera redovisade undersökningar och upp-

gifter om rökning och hälsa och att om möjligt initiera och stimulera ytterligare forskning på detta område. I rådet ingår professorerna Gösta Birath, Eric Carlens, Lars Friberg och Gunnar Inghe, docenterna Olle Hillerdal och Gösta Tibblin och jag själv. Rådets sekreterare är verkställande direktören i NTS, Lars Ramström.

Rådet anordnade i juni 1969 en nordisk tvådagarskonferens i Ronneby om "Rökning och hjärt-lungsjukdomar". Genom docenterna Gösta Tibblins och Lars Wilhelmssens försorg har konferensmaterialet i koncentrerad form publicerats i Läkartidningen nr 2, 3 och 4:1970.

Vid Ronneby-konferensen var man överens om att man borde anordna en ny konferens som behandlade rökningens betydelse ur folkhälsosynpunkt. Man borde särskilt inrikta uppmärksamheten på frågor av tvärvetenskaplig natur som kunde ha betydelse för planeringen av preventiva åtgärder för minskning av cigarrettrökning.

Det återstår ännu en hel rad frågor som behöver klarläggas närmare för att vi skall kunna bedriva en bred, saklig och målmedveten information om rökning och dess medicinska skadeverkningar och för att vi skall kunna vidta nödvändiga medicinska och preventiva åtgärder i övrigt.

Vi behöver t.ex. veta mera om:

- Rökning och personlighetstyp
- Psykologiska och sociala orsaker till rökning
- Varför vissa människor röker och andra inte
- Rökvanor hos normgivande nyckelgrupper och nyckelpersoner i samhället
- Påverkansfaktorer när det gäller rökvanor i olika åldersgrupper, särskilt hos barn och ungdom
- Mekanismerna för rökbehov och abstinensbesvär
- Varför vissa människor kan sluta röka och andra inte
- Binjurefunktion och enzymbalans hos icke-rökare och efter rökavvänjning
- Medicinska och beteendevetenskapliga faktorer vid tobaksmisbruk
- Rökning och prestationsförmåga i olika åldrar
- Potens och fertilitet vid hög tobakskonsumtion

- Graviditets- och förlossningskomplikationer
- Laktation och rökning
- Irritationseffekter av tobaksrök i olika miljöer
- Medicinska verkningar av snus och tuggtobak
- Reklamens och hälsoupplysningens roll som medel att påverka attityder och beteenden
- Samhällets kostnader för rökningen och dess skadeverkningar
- Restriktiva åtgärders betydelse för rökvanorna
- Behandlingsåtgärder vid rökavvänjning.

En del av dessa frågor hoppas vi få belysa under denna nordiska tvådagarskonferens om

”Rökning och vår hälsa” som anordnas av NTS vetenskapliga råd med bidrag från statens medicinska forskningsråd, riksföreningen mot cancer och nationalföreningen mot hjärt- och lungsjukdomar.

Vi hoppas att konferensen skall ge oss ökade möjligheter att vidta förebyggande åtgärder mot rökningens medicinska skadeverkningar och att den skall bidra till att stärka samarbetet både när det gäller en ökad satsning på tvärvetenskaplig forskning om rökning och hälsa och nödvändiga medicinska och preventiva åtgärder på detta område i de nordiska länderna.

I detta nummer medverkar:

Suzanne Ander, psykolog, Infarktmottagn., Sahlgrenska sjh, Göteborg
 Ture Arvidsson, leg. läk., rökavvänjningskliniken, läkarhuset, Gubbängstorget, Stockholm
 Anna Benckert, civilekonom, Handelshögskolan, Stockholm
 Bernt Bernholm, redaktör, Expressen, Stockholm
 Kjell Bjartveit, overlege, Statens Skjermbildefotografering, Oslo
 Eric Carlens, prof., överläk. vid Thoraxkir. klin., Karolinska sjh, Stockholm
 Tage Egsmose, dr. med., Hygienska institutionen, Universitetet, Köpenhamn
 Stig Haglund, pol.kand., Socialpsykologiska institutionen, Universitetet, Helsingfors
 Hans E. von Holst, medicinalråd, Socialstyrelsen, Stockholm
 Holger Hultin, medicinalråd, Helsingfors
 Bengt Lindholm, civilekonom, Handelshögskolan, Stockholm
 Bodil Lindström, psykolog vid Med.klin. I, Sahlgrenska sjh, Göteborg
 Alf Nilsson, lektor vid psykologiska institutionen, Lund
 Folke Pettersson, docent, Socialmedicinska institutionen, Akademiska sjukhuset, Uppsala
 Lars Ramström, direktör, NTS, Stockholm
 Abraham Rosenberg, doktor, Köpenhamn
 Lars Erik Räf, överläk. vid kir. klin., Serafimerlasarettet, Stockholm
 Gösta Tibblin, docent, Med. klin. I, Sahlgrenska sjh, Göteborg
 Lita Tibbling, med. dr., amanuens vid öronkliniken, las., Lund
 Hakon Wetterqvist, bitr. överl. vid kliniskt-fysiologiska lab., Sahlgrenska sjh, Göteborg
 Lars Wilhelmsen, docent, Med. klin. I, Sahlgrenska sjh, Göteborg
 Claes Wirsén, docent vid Karolinska institutet, producent vid Sveriges Radio